

БӨЛІМ: БАСТАУЫШ СЫНЫП

Бастауыш сынып оқушыларының оқу дағдыларын дамыту

ЖАРИЯЛАНДЫ 14.12.2024	ТІРЕК СӨЗДЕР бастауыш мектеп, даму, мотивация, оқу дағдылары, оқыту, педагогика	СІЛТЕМЕ https://bilimger.kz/172777/
--------------------------	---	--

Қожабай Гаухар Бекежанқызы

Қазақ Ұлттық қыздар педогогикалық университеті

Ғылыми жетекшісі: Философия докторы (PhD), аға оқытушы **Измагамбетова Раиса Кудайбергеновна**

Аңдатпа. Мақала бастауыш сынып оқушыларында оқу дағдыларын дамытудың әдістері мен тәсілдерін зерттеуге, сондай-ақ олардың қалыптасуына әсер ететін әртүрлі факторларды қарастыруға арналған. Бастауыш сынып оқушыларын оқыту процесінің теориялық аспектілеріне, бастауыш сынып оқушыларының танымдық іс-әрекетінің ерекшеліктеріне, сондай-ақ оқу мен жазудың негізгі дағдыларын сәтті игеруге жағдай жасаудағы мұғалімнің рөліне назар аударылады.

Тірек сөздер: бастауыш мектеп, оқу дағдылары, даму, оқыту, педагогика, мотивация.

Білім беру жүйесін дамытудың қазіргі кезеңінде бастауыш сынып оқушыларының оқу дағдыларын қалыптастыру және дамыту мәселелеріне ерекше назар аударылады.

Мемлекет Басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев 2020 жылғы 21 қазандағы ұлттық қоғамдық сенім кеңесінің 4-ші отырысында Қазақстан оқушылары PISA зерттеуінің нәтижелері бойынша ЭЫДҰ елдеріндегі құрдастарынан оқу сауаттылығы бойынша едәуір артта қалып отырғанын атап өтіп, оқырман ұлт болу үшін жоғары оқу мәдениетін қалыптастыру жөнінде шаралар қабылдауды тапсырды. Қазіргі адам өмір бойы білім алуы керек, бұл ғылым мен техниканың ілгерілеуіне, инновациялық технологияларды қолдануға байланысты, осыған байланысты өзін-өзі тәрбиелеудің бір шарты-оқу құзыреттілігі. Бастауыш мектеп жасынан бастап балалардың оқуға деген қызығушылығын, көркем әдебиетке және қоршаған әлемді тануға деген сүйіспеншілігін қалыптастыру қажет, бұл міндеттерді іске асыру отбасының, мектептің және кітапхананың бірлескен ұмтылыстарында жатыр.[1]

Оқу қабілеті, сауаттылық пен оқу дағдыларын дамыту білім беру процесінің келесі кезеңдерінде одан әрі табысты оқытудың негізі болып табылады. Осыған байланысты бастауыш сынып оқушыларында оқу дағдыларын тиімді дамытуға ықпал ететін ерекшеліктер мен әдістерді қарастырған жөн.

Бұл мақаланың мақсаты-бастауыш сынып оқушыларының оқу дағдыларын дамытуға ықпал ететін әдістерді, тәсілдер мен жағдайларды талдау, сондай-ақ осы процесте мұғалімнің рөлін зерттеу.

1. Бастауыш сынып оқушыларында оқу дағдыларын қалыптастырудың теориялық аспектілері

Бастауыш сыныптарда оқу дағдыларын қалыптастыру процесі жан-жақты және балалардың жас және психологиялық ерекшеліктерін ескеруді талап етеді. Ғылыми зерттеулер көрсеткендей, бастауыш мектеп жасы оқу, жазу және санау сияқты негізгі оқу дағдыларын қалыптастырудың ең қолайлы кезеңі болып табылады.

Л. С. Выготскийдің пікірінше, бастапқы кезеңде оқыту баланың «жақын даму аймағын» ескеруі керек. Бұл дегеніміз, педагогикалық тәсілдер баланың жартылай игерген және ересек адамның көмегімен дамыта алатын дағдыларын қолдауға бағытталуы керек.[2]

2. Бастауыш сынып оқушыларында оқу дағдыларын дамытудың негізгі тәсілдері

Бастауыш сынып оқушыларының оқу дағдыларын дамыту әртүрлі педагогикалық тәсілдер мен әдістерді қолдануды талап етеді. Қазіргі педагогикада келесі негізгі тәсілдер қолданылады:

— Ойын тәсілі. Бұл оқу процесінде ойын элементтерін қолдануды қамтиды, бұл балаға жаңа материалды еркін түрде игеруге мүмкіндік береді.

— Белсенділік тәсілі. Баланың оқу іс-әрекетіне белсенді қатысуына бағытталған. Бұл тәсіл балаларға өздерінің тәжірибелері мен тәжірибелері арқылы оқу дағдыларын игеруге көмектеседі.

— Проблемалық оқыту. Бала проблемаға тап болатын жағдайларды жасау одан шешім табуды талап етеді және тәуелсіз ойлауды ынталандырады.

— Сараланған тәсіл. Әр баланың даму деңгейіне байланысты оқу процесін дараландыруды қамтиды.[3]

3. Оқу дағдыларын дамытуға әсер ететін факторлар

Бастауыш сынып оқушыларында оқу дағдыларының қалыптасуы мен дамуына әртүрлі факторлар әсер етеді, олардың ішінде мыналарды атап өтуге болады:

— Отбасылық жағдайлар. Оқу дағдыларын қалыптастыруда үй ортасы мен ата-аналардың оқуға деген көзқарасы маңызды рөл атқарады. Ата-аналардың білім беру процесіне белсенді қатысуы баланың мотивациясы мен сенімділігін арттыруға көмектеседі.

— Әлеуметтік орта. Әлеуметтік жағдайлар мен құрдастарымен қарым-қатынас оқу дағдыларын дамытуға да әсер етеді. Мысалы, танымдық белсенділік ынталандырылатын ұжымда балалар жаңа білім мен дағдыларды оңай үйренеді.

— Физиологиялық ерекшеліктері. Бастауыш сынып оқушыларының жас және физиологиялық ерекшеліктері олардың оқу материалын игеру қабілетіне де әсер етеді.[4]

— Мұғалімнің рөлі. Мұғалім-баланың оқу дағдыларын қалыптастыруға және дамытуға көмектесетін маңызды тұлға. Бастауыш сынып оқушыларында білім мен дағдыларды игерудің сәттілігі мұғалім қолданатын әдістер мен тәсілдерге байланысты.

4. Мотивация оқу іс-әрекетінің маңызды аспектісі ретінде

Табысты оқытудың негізгі факторларының бірі-мотивация. Бастауыш сыныптарда балаларда әлі тұрақты оқу мотивациясы қалыптаспаған, сондықтан ойын және шығармашылық тапсырмалар арқылы оқуға деген қызығушылықты сақтау маңызды. Мотивация баланың оқуға деген жеке қызығушылығымен байланысты ішкі және ересектердің мақұлдауымен немесе жетістікке жетуімен байланысты сыртқы болуы мүмкін.[5]

Мұғалім үшін ішкі мотивацияның дамуына жағдай жасай отырып, оқушылардың қажеттіліктері мен мүдделерін ескеру маңызды. Мысалы, тапсырмаларды сәтті орындау, мұғалім мен ата-ананың мақұлдауы, топтық жобаларға қатысу баланың оқуға деген қызығушылығын едәуір арттыра алады.

5. Бастауыш сынып оқушыларын оқытуда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) қолдану

АКТ-ны білім беру процесіне енгізу оқушылардың оқу іс-әрекетіне қызығушылығын арттыруға ықпал ететін өзекті тәсіл болып табылады. Заманауи білім беру платформалары, электронды оқулықтар және әртүрлі оқыту қосымшалары бастауыш сынып оқушыларының оқу дағдыларын қалыптастыру процесін тиімді қолдай алады.[6]

Бастауыш сыныптарды оқытуда АКТ қолдану мүмкіндік береді:

— интерактивті материалдармен өзара әрекеттесу арқылы оқуға деген ынтаны арттыру;

— оқу материалын оқушылардың жеке қажеттіліктеріне бейімдеу;

— материалды жақсы сіңіруге көмектесетін қосымша ресурстарға қол жеткізуді қамтамасыз етіңіз.

Бастауыш сынып оқушыларында оқу дағдыларын қалыптастыру және дамыту балалардың жас ерекшеліктерін, мотивациялық аспектілерін және заманауи технологияларды қолдануды ескеретін кешенді тәсілді қажет ететін білім беру процесінің маңызды кезеңі болып табылады. Мұғалім оқу дағдыларын ойдағыдай дамыту үшін жағдай жасауда, сондай-ақ оқуға деген қызығушылық пен мотивацияны қолдауда шешуші рөл атқарады.

Оқыту процесінде қолдануға болатын әртүрлі әдістер мен тәсілдер, сондай-ақ ата-аналарды тарту және АКТ қолдану бастауыш сынып оқушыларының білімі мен дағдыларын тиімді игеру үшін оңтайлы жағдайларды қамтамасыз етеді.

Бұл мәселені одан әрі зерттеу үшін бастауыш мектептің әртүрлі жас топтарында оқу дағдыларын дамытуға нақты әдістер мен педагогикалық әдістердің әсерін қарастырған жөн.

Әдебиеттер тізімі

1. *Типовые учебные программы. Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 27 ноября 2020 г. № 496. [Электронный ресурс]. URL: <https://www.nao.kz/loader/fromorg/2/25>*
2. *Инструктивно-методическое письмо «Об особенностях учебно-воспитательного процесса в организациях среднего образования Республики Казахстан в 2021–2022 учебном году». Нур-Султан: НАО имени И. Алтынсарина, 2021. 320 с.*
3. *Бондаренко Г.И. Развитие умений смыслового чтения в начальной школе // Начальная школа плюс до и после. 2012. № 1. С. 91–93.*
4. *Друзина И.В. Приемы работы над смысловым чтением в начальной школе // Современное общество, образование и наука. М., 2014. С. 18–22.*
5. *Яковлева В.И. Пути совершенствования уроков чтения // Начальная школа. 2006. № 6. С. 99.*
6. *Первова Г.М. Чтение как универсальная деятельность младшего школьника // Начальная школа. 2013. № 1. С. 11–16.*